

BUITEN

16^E JAARGANG N^O. 10.

ZATERDAG 11 MAART 1922.

Foto C. Steenbergh.

IN HET PARK VAN „BOSCH EN HOVEN” ONDER HEEMSTEDÉ.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE VERDWENEN DOCUMENTEN (10, UIT HET AMERIKAANSCH VAN GARDNER HUNTING	BLZ. 110
DE „VILLA BORGHESE” TE ROME, DOOR MAURITS WAGENVOORT, GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 112—114
DE WISENT, DOOR A. F. J. PORTIELJE, GEÏLL. „	114—115
HET LANDSHUIS TE DEVENTER, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	116—117
TUINARCHITECTUUR EN LANDSCHAPSSTIJL.	BLZ. 116
DE JERUZALEMSCHE POORT TE BÜDINGEN, DOOR H., GEÏLLUSTREERD	118
DE BUITENPLAATS „BOSCH EN HOVEN”, DOOR S. K., GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 10, 118—119
LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR (23), DOOR F. ST. MARS, GEAUTORISEERDE VERTALING VAN S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	BLZ. 119
MEISJE UIT BÜCKEBURG IN BRUIDSKLEEDING. ILLUSTRATIE	120
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

Men geheve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-75, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE VERDWENEN DOCUMENTEN.

10) *Uit het Amerikaansch van GARDNER HUNTING ZESDE HOOFDSTUK.*

HET was absoluut donker om mij heen toen ik weer tot bewustzijn kwam. Er was nergens een straaltje licht te zien. En wat geluid betreft, ik ben zeker dat het niet stiller kon zijn wanneer men in een grafgewelf was opgesloten. Toen ik overeind ging zitten, klonk de echo van mijn eigen zware ademhaling dof door het vertrek, waarin ik lag. Ik was niet erg duizelig. Wel een beetje. Maar ik had hevige pijn in mijn hoofd en mijn nek, en de gewonde huid stak vreeslijk. Ik voelde dat mijn haar en mijn boord nat waren, en ik was zeker dat dit door bloed kwam. Maar ik wist dat ik niet erg bezeerd was doordat ik geen inwendige pijnen voelde. Mijn eerste opwelling was te spreken met het meisje, dat naar ik vermoedde hier bij mij was.

„Hallo!” waagde ik te zeggen.

Er kwam geen antwoord. Zij moest stellig half gek zijn van angst.

„Hallo!” herhaalde ik. „Het schijnt wel dat ik ook gevangen ben.”

Volmaakte stilte. Ik hield mijn adem in om te luisteren naar het geluid van eenige beweging. Dat was er niet.

„Wees niet bang”, drong ik aan. „Ik ben hier als vriend gekomen. Bain schijnt ook mij er in te laten loopen”, voegde ik erbij. En hij had mij zeer zeker op slimme wijze beet gehad. Hier was ik met een gewond hoofd, een gevangene, terwijl ik geloofd had door de fortuin begunstigd te zijn. Ik streek een lucifer aan. Het eerste dat ik zag, was dat mijn hand bedekt was met mijn eigen bloed. Toen het kleine houtje

opvlamde zag ik het inwendige van een houten hut, zoowat twaalf voet in het vierkant. Er was geen venster. Er was slechts een deur — de zware eiken deur die ik het eerst had gezien bij het schijnsel van Judson Bains lucifer, en die was thans stevig gesloten, blijkbaar gegrendeld. In een hoek lag een hoop stroo. Daarop een paardedeken. Er scheen iets onder de deken te zijn.

Een tweede lucifer aanstrijkend, bukte ik mij over den stapel. Toen tilde ik voorzichtig de punt van de deken op. Ik had zoo stellig geloofd dat er iemand onder die deken lag en dat die iemand een persoon was, wier verblijf ik gaarne wilde ontdekken, dat ik mijn eigen oogen niet kon gelooven, toen ik bij het schijnsel van mijn lucifer slechts een hoop lappen zag.

Ik zocht overal in de hut. Ik trok de deken weg van het stroo, heel voorzichtig, nog half verwachtend een kleine, ineengedoken gestalte te ontdekken. Maar zulk een gestalte was er niet, en de zekerheid drong zich langzaam bij mij op dat ik grenzeloos was beetgenomen en voor den gek gehouden.

Maar waarom had Bain in deze hut gesproken? Had hij ontdekt dat ik hem was gevolgd? Hoever terug was hij dan op de hoogte van mijn bewegingen geweest? Wie had mij neergeslagen? Hoeveel voorbereiding was er geweest om mij dezen streek te spelen?

Ik liet mijn tweede lucifer vallen en zette mijn voet erop. Toen bleef ik stil in de duisternis staan, overweldigd door het voorgevallene. Ik kan niet zeggen dat ik bevreesd was. Ik was verbijsterd — en vernederd — ja, getroffen tot in het diepst van mijn trots. Ik voelde mijn gelaat vuurrood worden, en ik dacht aan de enorme dwaasheid, waaraan ik mij had schuldig gemaakt.

Ik kreeg de bevestiging om iets aan te vallen, het te verbrijzelen te doden. De eiken deur was een voorwerp waaraan ik mijn woede kon koelen en ik kon zelfs niet wachten om te zoeken naar een werktuig of wapen, maar ik sprong erop af en sloeg en stompte zoo hard ik kon.

Natuurlijk bood de deur weerstand aan mijn nuttelooze pogingen. Zij was dik genoeg om een dozijn ongewapende mannen te weerstaan. Ik hield er spoedig mee op en ging terug naar het midden van de hut, vol verdriet over mijn dwaze krachtsinspanning. Toen stak ik nog een lucifer op en keerde terug naar het stroo in den hoek. Ik begon de kleeren, die daar lagen, om te keeren, en zoodra ik de stof aanraakte, herkende ik de kleeren. Het was het goed dat ik met mijn geweer in het huisje te Cold Spring Farm had achtergelaten, nog geen twee uur geleden. Het geweer was er niet, ook niets dat als wapen beschouwd kon worden.

Ik dacht na over de reeks van gebeurtenissen die geleid hadden tot deze ongelukkige ontmoeting.

Mijn geest keerde terug naar het gebeurde bij de telefoon. De bediende van den drogist had waarschijnlijk mijn gesprek met Barnaby beluisterd of genoeg ervan om iets van mijn bezoek te begrijpen. Als hij bevriend was met Bain zou het heel natuurlijk zijn geweest een waarschuwing naar Cold Spring te zenden — misschien. . . . Ik was niet geheel overtuigd van de waarheid mijner theorie. Als men die waarheid echter aanneemt, of dat het bericht Bain vroeger had bereikt dat iemand naar Cold Spring Farm zou komen om te zoeken naar Luella Westfall, dan was de rest gemakkelijk te begrijpen. Ik dacht ernstig na. En of het door dit nadenken kwam weet ik niet, maar ik voelde mij erg slaperig worden. De ietwat vreemde waarheid was dan ook, dat ik in slaap viel. Toen ik ontwaakte, scheen licht door de kieren van de deur, en de vogels zongen en het was dag.

Het was echter even stil als in den nacht, op de geluiden in het woud na. Blijkbaar was er niemand in de nabijheid gekomen, sedert ik werd opgesloten.

Ik voelde mij beter. Ik had geen hoofdpijn, mijn nek deed veel pijn, maar het bloed was nu gedroogd en ik leedde eruit af dat het ergste van het kwetsuur voorbij was. Mijn gezondheids-toestand was goed en ik genas snel van de meeste wonden. Ik denk dat ik er daarom betrekkelijk weinig om gaf. Mijn voornaamste kwelling bij het wakker worden was een gevoel van dorst. Een weinig licht kwam in het inwendige van de hut. Ik stond op, tastte in de schemering langs de muren en de deur, zoekend naar iets dat ik over het hoofd gezien zou kunnen hebben. Ik vond niets dat de moeite waard was.

Die kleine, bedompte ruimte begon onaangenaam te worden. Ik had maar al te veel tijd om na te denken, dorstiger te worden. Toen had ik tijd om woest en woester te worden —

en werkelijk gebrek aan water te krijgen. Nog sleepten de stille minuten en halve seconden zich voort.

Toen ik eindelijk op het pad buiten voetstappen hoorde, verlangde ik zelfs naar mijn sluwen vijand. En hij was gekomen.

„Ben je bereid verstandig te zijn?”

Dit vroeg hij mij door de deur van de hut, terwijl hij buiten stond. Die Judson Bain was een grappenmaker!

„Ja,” antwoordde ik met de grootste snelheid.

„Zal je je rustig houden?”

„Zeker”.

„Ik heb een man bij mij met een geweer. Hij zal niet aarzelen te schieten”, waarschuwde hij mij.

Ik keek door een spleet beneden in den muur. Ik kon de beenen van twee mannen zien.

„Je zult je geweer niet noodig hebben”, antwoordde ik.

De houten bout werd opgelicht en de grendel weggeschoven. De deur ging een eindje open en het dikke gezicht van mijn hoofdcipier keek naar binnen. Hij grinnikte toen hij mij op het stroo zag zitten. Hij wenkte den man achter hem naderbij te komen en hijzelf stapte naar binnen. Ik zag tot mijn verlichting en dankbaarheid dat hij een mand had meegebracht, en wat nog beter was, een groote flesch met water. Ik trachtte dadelijk op te staan, want de dorst verschroeiide mijn keel.

„Blijf stil zitten”, beval Bain onmiddellijk.

„Jack,” sprak hij tot den man, die bij hem was, „als hij zich beweegt, schiet je hem vol hagel”.

De andere man bleef bij den ingang staan. In stille verbaazing keek ik hem aan. Hij was mijn Iersche vriend van den vorigen avond. In zijn handen hield hij een vogelroer — mijn eigen, klein, goedkoop geweer — en beide hamers van het ding waren voor „business” gereed.

„Hoe heb je geslapen?” vroeg Bain plagend.

„Best, dank je”, antwoordde ik hem.

„Hm!” sprak hij. „Nu, ik heb niet het plan je te laten doordongeren. Hier is eten”.

Dit klonk te mooi om waar te zijn. Ik waagde niet te antwoorden.

„Nu”, zei hij, „als je mij vertelt wie je bent en waarom je hier kwam om mij te bespieden — waarom je mij in mijn bureau bent komen aanvallen, waarom je mij hierheen bent gevolgd — kunnen wij elkaar leeren begrijpen. Als iemand mijn vijand is, wil ik graag weten waarom.”

Het was een vreemde poging om flink en moedig te spreken; ik begreep hoe zeer hij eigenlijk in verlegenheid was. Hij wilde zeker dat ik, evenals den vorigen keer, driftig zou worden.

„Waarom ben je niet begonnen met mij dit den eersten keer te vragen?” vroeg ik.

„Waarom zou je hier komen, een vreemde, en deelnemen aan een strijd, waarmee je niets hebt te maken?” zei hij.

„Ik ben niet begonnen met je te vechten,” antwoordde ik.

„Je kwam als de afgezant van den jongen Philbric”.

„Ik had nooit van Philbric hooren spreken voor je mij zijn naam noemde”.

Hij keek mij strak aan.

„Dat is een leugen”.

„Het was een dergelijke opmerking, die gisteren de aanleiding was tot onze onaangenaamheden”.

„Wat bracht jou met dat briefje naar mijn bureau?” vroeg hij.

„Een toevallig verzoek van een dame”, zei ik, om hem zijn eigen domheid te doen inzien.

„O, Donna Philbric?”

„Miss Philbric”.

„Heeft ze je gestuurd?”

„Zij vroeg mij dit briefje te overhandigen”.

„En?”

„Nu, je kunt zelf het antwoord geven”.

„Ik dacht...”

Hij weifelde.

„Je kwam tot de conclusie dat ik een vijand was.”

Hij keek mij woedend aan.

„Waarom ben je hierheen gekomen?”

„Ik kwam omdat ik niet veel vertrouwen had in den schout. Ik heb een aanklacht wegens mishandeling tegen je ingediend”.

Hij lachte kort en scherp.

„Zoo, heb je dat gedaan? Nu, dat doet er niet toe. Waarom heb je stilletjes naar Scancey's telegrammen gekeken?”

Ik geloof dat ik schrikte, want onmiddellijk lachte hij weer. Maar ook hierop had ik een antwoord.

„Om je spoor te vinden”, zei ik.

„Hoe wist je dat ik de stad had verlaten?”

„Men heeft je zien vertrekken.”

Nu was het zijn beurt om te schrikken. Dit deed hij ook en hij keek snel naar den opzichter, die met groote belangstelling luisterde.

„Heb jij mij gezien?”

„Neen — o neen,” antwoordde ik en lachte ook.

„Waarom ben je dan hier gekomen?”

„Dat heb ik je verteld”.

Ik zag dat hij mij de vraag niet durfde doen waarop hij gaarne een antwoord zou hebben, zeker niet in tegenwoordigheid van dien man.

„Kom”, zei ik, „vraag mij nu datgene wat je graag wou weten”.

Weer keek hij naar den Ier.

„Ik wil de reden weten waarom je hier bent gekomen”, antwoordde hij.

„Ik kwam, Mr. Bain, omdat ik wist dat u hier was. Als ik niet zoo zorgeloos was geweest, zou u mij hier niet gesnapt hebben. U weet wat ik hier kwam zoeken. Degene, die u verteld heeft dat ik komen zou, kon dat niet weten zonder dat hij ook wist waarvoor ik kwam. Begrijpt u mij nu?”

„Je bent een gek!” riep hij uit.

„O”, zei ik, „dat weet ik. Ik ben nu een veel grooter gek dan ik straks zal wezen”.

„Je zult een poosje hier blijven”, dreigde hij.

„Wel waarschijnlijk”.

„Je zult hier blijven tot je bereid bent mij naar waarheid te vertellen wie je bent en waarom je mijn vijand bent”.

„O”, verbeterde ik hem, „tot mijn vrienden mij komen halen”.

„Je vrienden?”

„Ja, zij weten heel goed waar ik ben”.

„Zoo, zoo?”

Hij lachte weer.

„Misschien denken zij dat je in Cold Spring bent”.

Hierop antwoordde ik niet. Het was waar dat mijn vrienden mij moeilijk zouden kunnen vinden, als ik hier lang genoeg opgesloten bleef, om hun argwaan op te wekken. Bain, die mij scherp aankeek, terwijl ik hierover nadacht, begon plotseling weder te lachen.

„Ik zal je maar een poosje met je gedachten alleen laten”, zei hij.

Ook hierop antwoordde ik niet. Ik had geen keus, terwijl dat geweer op mij was gericht.

„Ja”, zei hij grinnkend, „dat zullen wij maar eens probeeren. Ik zal later terugkomen om te zien hoe je het maakt. Misschien heb je dan een besluit genomen.”

Hij en zijn knecht gingen heen. Zij sloten de deur en grendelden ze. Zoodra het geluid van hun voetstappen was verdwenen, had ik de waterflesch aan mijn lippen — en nooit had mij eenige drank lekkerder gesmaakt. Ik dronk een kwart van de flesch leeg. En ik voelde mij hierdoor zooveel beter, dat de toekomst mij niet meer zoo somber leek.

Ik at wat van het voedsel, die ik in de mand vond. Het was voornamelijk brood en vleesch, met een busje zout en een met peper. Ik had genoeg honger om mij het eten goed te doen smaken en ik at flink. Toen ik hier mee klaar was, ging ik weer op het stroo zitten en dacht over het geval na.

De lange middag kroop om. Hij was zoo saai mogelijk, maar tegen het einde kreeg ik een plannetje, en toen ik begon te hopen op een gelegenheid om het uit te voeren, begon ik er ook veel belangstelling en amusement in te vinden.

Het eerste, dat ik deed, was het papier, dat mijn lunch in het mandje bedekt had, om mijn potlood heen te rollen, zoodat ik er een buis van maakte. Ik maakte de buitenste laag vast aan de tweede door een slip daarvan erdoor heen te halen. Ik verkreeg zoo een buis van ongeveer twee voet lang, ongeveer zooals een „erwtensblazer” — en dat was mijn wapen. Ik koos ook mijn ammunitie. Het was trouwens die ammunitie, die het idee in mij had doen ontstaan. En mijn plan voor het gebruik daarvan had ik netjes uitgewerkt.

Toen nu het middaglicht in schemering begon over te gaan en deze weer vervangen werd door fluweelen duisternis, begon mijn hoop wat te verminderen. Maar juist toen ik bijna alle verwachting om Bain dien avond nog te zien, had opgegeven, hoorde ik zijn nu welkome stem in het boschje buiten en wist dat de proef op mijn krijgslist weldra zou komen.

(Wordt vervolgd).

BIJ DE AESCULAAP-FONTEIN IN DE VILLA BORGHESE.

DE „VILLA BORGHESE” TE ROME.

HET woord „nepotisme” — bevoorrechting tegen allen en alles in van bloedverwanten, in 't bijzonder neven en nichten — dankt zijn ontstaan aan de wereldlijke macht der pausen. Daaraan wil hier slechts herinnerd worden om er op te wijzen, dat het ook zijn goede zijde had. Want indien de paus-koningen van het „Patrimonium van Petrus” jegens hun broeders- of zusterszonen of dochters, eens minder scheutig waren geweest met eer en schatten, dan zou het tegenwoordige Rome veel van zijn heerlijkste paleizen niet bezitten, en zijn onmiddellijke en verwijderde omgeving niet die lusthoven met hun artistieke en architectonische rijkdommen, welke, wèl gedeeltelijk verwaarloosd, toch nog de betoovering versterken, 't zij van de Romeinsche „*Campagna*” of van het Albaansche of Sabijnsch gebergte.

Sedert ik in Italië, waar de benaming „Villa” ontstond, heb ervaren wat men daar ermee bedoelde, heb ik mij steeds geërgerd, dat wij haar zoo verpietluttigd hebben. „Villa”, god beter 't! Voor een gebouwtje, waarin de pauselijke „nepoten” zelfs niet hun tuinbaas hadden willen laten wonen; „villa'tje”, voor iets, dat zij voor een hondenhok te klein zouden geacht hebben! En waar haalde men, in Godsnaam, in Amsterdam den moed en de schoorsteenvegersfantasie vandaan om aan schouwburgjes, niet groot en mooi genoeg voor de marionettenvertooningen, waarmee de gasten der Romeinsche prins en hertogen zich op die zomerverblijven vermaakten, de namen te geven van *Frascati* en *Tivoli*: twee lustoorden, die door de beroemdste villa's van Rome alleen reeds waard zouden zijn den roep van onverwelkbare schoonheid over Italië voor immer te doen weerklinken? Dat men dus, als er over een villa in Italië gesproken wordt, elk idee dat wij aan dit uitheemsche woord hechten, uitbanne. „Villa” — god beter 't! — het jammerlijke misbouwsel met het tuitigerige tuintje in 't rond, dat het vet-o-Weeërtje Poppelmeier ergens in het Gooi heeft laten optrekken!

In de onmiddellijke nabijheid der zoogenaamd „heilige” stad, Rome, vonden in het verleden — het spreekt van zelf —

slechts van een paar pausen de „neefjes” ruimte voor hun heerlijk-vorstelijke verkwisting. Slechts van twee nepoten-families dus is de villa voor de stad zelve van heden bewaard kunnen blijven: de weinige andere zijn door haar verslonden. Daar is nog de Villa Doria-Pamfili: een mooie, hoog aan den anderen Tiberoever op den Janiculum gelegen, park, dat een onvergetelijken aanblik biedt op de „Eeuwige Stad,” en de Villa Borghese, wier heerlijkheden ons hier in afbeeldingen een oogenblik zullen verlustigen.

De familie Borghese behoorde in de eerste jaren der 17e eeuw, toen zij het geluk had in Paulus V een paus in haar aanzien te krijgen, niet tot de geslachten der oud-Romeinsche baronnen, de Colonna's, de Orsini's, die in de middel-eeuwen het „Eeuwige Rome” dermate aan Petrus' opvolger bestreden hadden, dat de Heilige Vader hun naar Avignon had moeten ontvluchten. Neen, zij waren parvenu's, de Borghese's, zooals hun naam zelf eenigermate laat raden. Maar reeds aan het eind der zestiende eeuw behoorden zij toch tot de aanzienlijkste der stad. Een rol van betekenis echter hebben zij, nadat hun „oom”, Paulus V, paus was geworden, in de geschiedenis van Rome niet gespeeld, behalve, dat zij door zijn gunsten zò wel hadden weten te „boeren”, dat zij door de volgende eeuwen heen tot voor een halve eeuw geleden tot de rijksten hunner stad werden gerekend, zò dat zij zich de weelde van intelligent te zijn schenen te kunnen ontzeggen. Althans, toen men aan het eind der 18e eeuw een „papa” Borghese onder het oog bracht, dat zijn zoons wel een beetje teveel misbruik maakten van het hun als rijkemans-zoontjes toekomende voorrecht om stommerikken te wezen, antwoordde deze, misschien ongewild-geestig: „zij weten in ieder geval genoeg om onderdanen te wezen van den Paus.” Zelfs in den daarop volgende tijd, welke den toenmaligen ondergang van Petrus' opvolger moest aanschouwen, waren de Borghese's aanzienlijk en rijk genoeg, dat de groote keizer, Napoleon I, zijn oudste zuster Pauline veroorloofde met een hunner te trouwen.

Vóór 1890 ontstond echter de financieele débacle dezer

Romeinsche nepoten-familie, tegen wier prachtliefde en verkwisting zelfs niet de fabelachtige schatten bestand waren geweest, sedert paus Paulus V in de familie opeengehoopt, zoo ongeloflijk overdadig, naar 't scheen, dat een oude dame, weduwe van een vroegeren pauselijken architect, die dezen financieelen ondergang had gezien, mij een kwart eeuw geleden daarvan zei: „men geloofde aan een Gods oordeel, wanneer men die overdadige pracht zag.” De Borghese's zijn in onzen hyper-democratischen en hyper-geldploertigen tijd, nog een aanzienlijke Romeinsche familie: hun paleis in Rome, onvervreemdbaar familie-eigendom, schoon onder onaflosbaar sequester, is zoo groot, maar tevens architectonisch zoo mooi, dat noch de schuldeischers-vennootschap, noch de autoriteit er een bestemming aan weet te geven. Het was een prins Scipio Borghese, die jaren geleden dien beroemden auto-wedstrijd Peking-Parijs won, waarin een Spijker-auto als tweede aankwam, en, aardige bijzonderheid voor den Nederlandschen lezer, een Hollandsche vrouw geniet nu de eer zich prinses Borghese te mogen noemen.

De „Villa Borghese”, de bekoorlijkste schepping van dit aanzienlijke Romeinsche geslacht, geniet thans het voorrecht, zij 't onder den naam van „Villa Umberto Primo” — echter door niemand gebezigd, want ieder zegt den ouden naam — in het moderne leven van Rome te zijn overgegaan, vooral omdat zij kon worden aangelegd op slechts enkele schreden buiten de beroemde Aureliaansche muren van Rome, aan de even beroemde „Porta del Popolo,” de stadspoort, waar doorheen alle reizigers uit het Noorden, en dit waren de meeste, in vorige eeuwen de „Eeuwige Stad” binnenkwamen. Ook was het een geluk, dat de uitbreiding der moderne stad, na 1870, eerst een andere richting uitging, en de Borghese's zich toen nog korten tijd finantieel wisten te handhaven. Nu is de Villa als een stadspark voor een groot deel door woonwijken ingesloten, maar dit schaaft allermint haar inwendige heerlijkheid. Want tegen den heuvel Pincio aangelegen, waar eertijds de tuinen lagen van den vermaarden Lucullus en de beruchte Messalina, is dit schoone, hoog-gelegen stadspark thans door een monumentale brug verbonden met het hoogstgelegen deel der Villa Borghese, eertijds Justinianus' tuinen, zoodat de twee weergalooze parken zijn vereenigd tot een geheel van park-schoonheid, waarheen de gedachten van hen, die er eens in hebben mogen rondwalen en er nu verre van zijn, steeds weemoedig terug keeren.

Want al dadelijk is dit ook hun bekoring, dat men er als 't ware de lucht van het latijnsche verleden inademt, en onwillekeurig in het leven der bevolking van heden, dat der oudheid weerspiegeld ziet. Toen ik jaren geleden in mijn roman „Aan de grenzen der Samenleving”, een uit het Romeinsche misdadigersleven nog wel, getracht had het volksleven in den zomer in de Villa Borghese te beschrijven, had Willem Kloos de goedheid daarvan in den *Nieuwen Gids* te zeggen, dat de beschrijving hem denken deed aan sommige passages der latijnsche dichters uit den Keizertijd, al veronderstelde hij, dat ik die niet kende. Ik kende hen, ondanks mijn belezeneerdheid over het onderwerp, inderdaad niet, maar volk, omgeving en taak hadden mij mogelijk op gelijke wijze, laat het zijn met geringer talent, bezielde, als zij het de oude dichters van 19 eeuwen geleden gedaan hadden.

De schoonheid van de Villa Borghese openbaart zich onmiddellijk door haar oud geboomte, immergroen meest, statig en stil, van Zuid-Europeeschen groei. Daar zijn reuzencypressen zoo koninklijk recht omhoog als spitspuntige kerktorens; daar parasol-pijnboomen zoo bevallig gebouwd, dat een hunner reeds een heel landschap kan versierlijken; daar, in den zomertijd, heerlijk geurende magnolias met witte bloemen als leliën uit een oertijd; daar de boomen met

VILLA BORGHESE. HET CASINO (MUSEUM).

hun gouden vruchten van bittere oranje en citroen, en overal in het rond eeuwenoude steeneiken en harstboomen met bruin knoestige stammen, waarvan de roode avondzon prachtig brons maakt. De breede lanen dezer boomen zien in de middaguren, zomer en winter, een blijgeestig leven, dat slechts glimlachend genot schijnt te kennen: de voorname of rijke lui der stad, die in hun auto's of met hun sierlijk Engelsch tweespan — dit allengs door de auto's verdrongen — hun toertje komen maken door de Villa, gevolgd door de vele huurrijtuigjes van hen, die, 't is een der grootste lusten van het Italiaansche volk, ook eens in een „bakkie” zich willen laten rondtoeren, liefst met een aardig juffertje tot gezelschap. De villa is breed aangelegd: niet enkel zeer wijde vier-voudige lanen, maar in haar verdieping ook wijde open vlakten, 't zij ook uitgespaard om er, als er gras is, enkele „lakenveldertjes” van Hollandsche familie te laten weiden, maar ook om in den zomer, in de namiddaguren, als de zon reeds ten ondergang neigt, der jonge menigte gelegenheid te geven zich te verspreiden in aardige spelletjes, nooit ontaardend in wildheid of gejoel; anderen strekken zich lui uit met opgetrokken knieën, de armen achter het hoofd, een zakdoek over het gezicht, en half droomend, half-slapend luisteren zij wellicht naar het melodisch gegons der insecten, dat hun den rustigen dut toch belet. In zulk een zomer begrijpt men eerst goed, welk een weldaad het was voor heel het volk van Rome, dat dit par-

VILLA BORGHESE.
VIJVER MET TEMPELTJE VOOR „AESCUAAP DEN REDDER”.

ticuliere lustoord, voorheen ook wel gedeeltelijk toegankelijk, doch enkel met verlof van de prinselijke huishouding, nu geheel voor ieder is opengesteld. De menigte maakt er een dankbaar en steeds uitermate voegzaam gebruik van: immers in gedrag harer uitspanning zou de Hollandsche menigte heel veel van de Italiaansche kunnen leeren.

De fontein en waterpartijen der Villa spelen dan tevens in het spel harer verlokkingen mee. Niet enkel bezit zij mooie wijde vijvers, waarin het heldere water door de weerspiegeling van den zomerhemel blauw lijkt als een turkois, of de verkwijning der witte wolken omhoog in de diepte wordt herhaald, men heeft hen doen pronken met vele antieke kunst- en architectuurschatten, welke de familie Borghese in den loop der eeuwen had weten te verwerven. De bevallige klassieke tempeltjes, aan den vijverrand in het spiegelzuivere water weerkaatst, mogen dan slechts nabootsing zijn van antieke modellen: zij zijn voortreffelijke nabootsingen, en een deel van hun materieel is althans afkomstig uit het verleden, waarin zij wellicht niet zoo bekoorlijk geplaatst waren als hier. Overigens zijn de antieke fonteinkommen, enkele met een middellijn van vele meters, thans verweerd en geheel bemost, toch in haar hart van het blankste marmer, en wijl Rome de stad der fontein is, zal men ter wereld weinig andere parken vinden, zoo rijk aan geweldig-opspuitende, of zacht-murmurende springwateren als hier. Dit alles is aangelegd met een onnavolgbaar talent voor tuinarchitectuur, een door klassieke studie en voorbeeld veredelden smaak, en het liefste der villa is dan, dat men er overal banken vindt om er uit te rusten of, half in slaap gewiegd door het murmelen eener naburige fontein, te mijmeren, of zich overal kan uitstrekken op gras of mos, waar men wil.

Ongetwijfeld heeft Rome, Italië in 't algemeen, aan Goethe veel te danken. Dit behoefde echter

nog geen reden te zijn, waarom de pronkerige ex-keizer, die voor de leelijke standbeelden, welke hij zijn hofbeeldhouwers opdroeg te maken, in eigen land geen plaats genoeg scheen te hebben, en er van Konstantinopel tot de Noordkaap de plumpe voorbeelden van heeft verspreid, in de Villa Borghese een wit marmeren beeld van Duitsch mooi voor den dichter heeft laten zetten, waartegen het universeele intellect en de veredelde smaak van den grooten man, wel Duitsch maar niet Pruisisch, waarschijnlijk zelf zou hebben geprotesteerd. Frankrijk kon toen niet achterblijven en moest er een beeld van Victor Hugo zetten. Gelukkig eenvoudiger dit, schoon men niet weet in welke andere verhouding deze groote lyricus tot Rome stond, als dat hij er wel eens geweest is.

Men moet deze standbeelden voorbij om in de Villa te gaan naar het vroegere Casino, wil ik maar zeggen, dat, een der kleinere museums der Eeuwige Stad, in vergelijking van de andere een der rijkste is, en zeker het schoonste van alle particuliere verzamelingen. Het werd in 1782 gebouwd en bezit aan antieken thans slechts wat de familie nog na 1820 in de gelegenheid was te verzamelen. Een oudere galerij van antieken verkocht zij aan Napoleon I; deze bevindt zich thans in het Louvre te Parijs. En ofschoon zij ook in den loop der vorige eeuw eenige zeer belangrijke en schoone beeldhouwwerken nog aan het buitenland verkocht, immers dit kon toen nog ongestraft geschieden, bezit het „museum Borghese” nog

heden antieke schatten van de zuiverste klassieke schoonheid. Bedenk daarbij, dat een groot deel der beelden in en buiten het Casino, want de verzameling is zoo groot, dat niet alle onder dak gebracht konden worden, vondsten zijn van opzettelijke of toevallige uitgravingen op de familie-landgoederen, zoo als nog steeds nu en dan de mooiste klassieke beelden uit den Zuid-Italiaanschen bodem, in 't bijzonder in den omtrek van Rome, te voorschijn komen. Bij honderden zijn de geschondene of minder mooie kunstwerken des verledens in de lanen van dit Park opgesteld en verhoogden er de poëtische schoonheid van.

(Slot volgt).

MAURITS WAGENVOORT.

DE WISENT.

EVENALS Noord-Amerika op zijn eindeloze prairiën tusschen Alleghany en de Rocky-Mountains, heeft ook ons werelddeel in zijn Midden-Europeesche bosschen en in de bergbosschen van sommige keteldalen in den Kaukasus zijn bison..... gehad!

Amerika heeft zijn bisons *in acht jaar tijds* verloren, of liever *zonder meer zien uitmoorden*, toen de „Union Pacific Railway” dwars door „the far West” werd doorgetrokken. Leefden er in 1869 ten noorden van de spoorlijn nog om-

streeks naar schatting 4 miljoen, ten zuiden nog omstreeks 1½ miljoen dezer imposante runderen in 't wild, de regeering der Vereenigde Staten meende, dat de bisonkudden het bedrijf en verkeer zouden schaden, en verklaarde de bisons vogelvrij. Een ware verdelging begon, en de bisons — voorheen het jachtwild en hoofdzakelijk bestaansmiddel der „onbeschaafde” Roodhuiden (die onder ons gezegd en gezwegen hun bisons de eeuwen door dan toch maar zóó hebben be-

handeld, dat ze er tot in lengte van dagen jacht op hadden kunnen maken, althans op sommige voor „cultuur” weinig of ongeschikte gebieden) — werden zoogezegd in 8 jaar tijds door blanke jagers en „civilised sportsmen” schandelijk onder handen genomen”. — Soms nam men als trophée of jachtbuit slechts een hoorn of een tong mee naar huis, zoodat er spoedig zoo goed als niets meer over was van Amerika's grootst en meest imponeerend wild.

De laatste rest werd toen, dank zij 't optreden van natuurliefhebbers, van staatswege in bescherming genomen en in het bekende Yellowstone-park in Wyoming, en eenige andere Staats- of particuliere „bison-bewaarplaatsen” als *n a t u r m o n u m e n t* „aangehouden” en voortgefokt.

In de vrije natuur is Amerika echter voor goed zijn prachtige bisons kwijt; zeer ten nadeele van de Amerikaansche schat-kist, want niet alleen moest de Staat de (thans helaas ook uitstervende) Indianen, die vroeger van hun bisonjachten leefden, zien te onderhouden, maar ook had de bison, op voor cultuur minder of ongeschikte terreinen en volgens een behoorlijke jachtwet gejaagd, aan vleesch, huiden enz. allicht voor velen een middel van bestaan blijven vormen. Afgezien nog van 't feit, dat de United States hun grootste en meest indrukwekkende in 't wild levende land-zoogdier hadden behouden en de Amerikaansche natuurliefhebbers en sportsmen dan niet het verlies van zulk een mooi en

VILLA BORGHESE.
BINNENPLAATS MET FONTEIN EN KLASSIEKE BEELDEN AAN DE ACHTERZIJDE
VAN HET CASINO.

krachtig, karakteristiek „oertype” en „biggame” te betreuren zouden hebben gehad, gelijk zij en de landbouwers thans ook 't gemis van velerlei zangvogels hebben te betreuren, wier levensomstandigheden door „cultuur” geruïneerd zijn geworden, of die te land zijn gekomen op de hoeden der „beschaafde” maar desalniettemin er toch in zeker opzicht nog een eigenaardige Papoea-of Roodhuidensmaak op na houdende „dames” van allerlei slag.

Met den Europeeschen bison, den wisent — verkeerdelijk ook wel „Auerochs” genoemd, welke naam verwarring kan geven met den „Ur” of „Thur”, den eigenlijken Oeros, die, al sinds de middeleeuwen uitgestorven, stamvader geweest is van de laagland-rassen onzer Europeesche huisrundersen — met den wisent, herhalen we, is de zaak eenigszins anders gesteld.

De wisent toch — in tegenstelling tot zijn Noord-Amerikaanschen verwant een bosch-dier, zich niet alleen voedend met op de open plekken in 't bosch groeiende grassen en kruiden, maar ook met twijgen, knoppen, schors en boombast — leefde van oudsher, d. w. z. na, wellicht ook nog tijdens den laatsten ijstijd, die Europa tot nog toe heeft meegemaakt, overal in de Midden- en Zuid-Europeesche oerwouden.

De primitieve menschen, die in het zuiden van Europa aan den voet der Alpen en Pyreneën omstreeks 25000 jaar v. Chr. gewoond hebben, en waarvan in hunne „abri-sous-roches” niet alleen de skeletten, maar ook de wapens en werktuigen, ja zelfs teekeningen gevonden zijn (zie o.a. de werken van den Duitschen anthropoloog O. Hauser „Der Mensch vor zwanzig tausend Jahren” e. a.) hebben hem gekend en afgebeeld. Later behoorde hij ook tot het jachtwild der Oude Germanen. Zoo maakt dan ook het bekende Frankische epos „Der Nibelunge Nôt” melding van den Wisent, waar er van Sifrit verhaald wordt:

„Dar nâch sluog ër schiere, einen Wisent unt einen Elch, Starker Ure viere und einen grimmen Schëlch.”

Waaruit we merken, dat „der snelle degen guot” dus behalve met een wisent, nog met een eland en vier groote oerossen afreken, terwijl met den „grimmen schëlch” misschien een wild paard kan zijn bedoeld.

De wisent heeft zich echter in zijn bosschen lang niet overal en in zoo grooten getale tot op den laatsten tijd kunnen handhaven als de Amerikaansche bison het op de prairiën van de far West vermocht eer zijn verdelging begon.

De klassieke literatuur levert ons bewijzen, dat hij in historischen tijd nog in Midden- en Zuid-Oost Europa geleefd heeft. Zoo moet hij in Griekenland's bloeitijd b.v. talrijk in 't tegenwoordige Bulgarije zijn voorgekomen, en bijna overal in de Midden-Europeesche wouden zijn aangetroffen. Aristoteles — de vader der Dierkunde — beschrijft hem nauwkeurig onder den naam „bonasos”, Plinius kende hem van de Duitsch Germaansche landen, de „Leges Alamannorum” hebben het omstreeks 600 (n. Chr.) nog over hem, Ekkehard vermeldt hem omstreeks 1000 (n. Chr.) van St. Gallen. In 't jaar 1373 leefde de wisent nog in Pommeren in 't wild; tot 1790 kwam hij nog voor in de bergbosschen van Zevenburgen.

In 't jaar 1755 schoot een strooper den laatsten in Oost-Pruisen tusschen Tilsit en Labian; in Pruisisch-Lithauen werd het prachtige dier toen n.l., evenals in Poolsch Lithauen, nog in uitgestrekte bosch-revieren of wildparken door de vorsten en rijks-grooten in stand gehouden, tot een besmettelijke veeziekte deze beschermde Pruisische wisents vernietigde. In Poolsch of Rus-

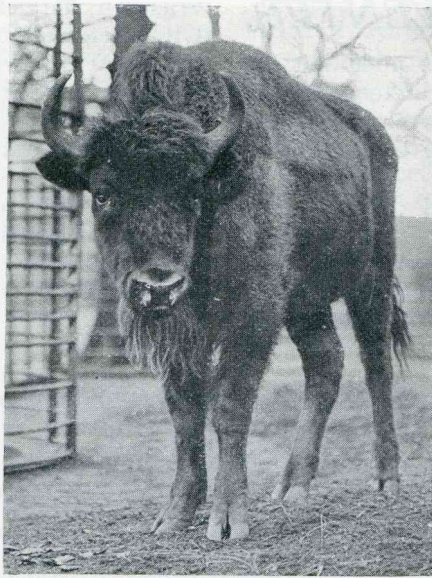

Foto C. Steenbergh.

JONGE WISENTSTIER IN „ARTIS”.

weer 727; in 1915 raamde overste Spiesz hun aantal op 740 stuks. De Duitschers hebben tijdens den oorlog het hunne gedaan om de uit wetenschappelijk zoowel als uit aestetisch oogpunt zoo merkwaardige wisents te sparen; ze voederden ze zelfs hooi gedurende den winter. Maar de gevolgen van den oorlog, van gebrek aan voedsel en aan bescherming tegen stroopende Russische of Poolsche horden bleven niet uit.

In 1916 waren er volgens 't Duitse legerbestuur nog maar 150 stuks! In de lente van 1918 werden echter weer 23 kalveren geboren en in den herfst bedroeg het aantal Wisents nog 200 stuks. Wat er daarna echter van den Europeeschen bison in Bjelowesha geworden is?...

De Russische en Poolsche roode legers zoowel als 't gebrek aan wintervoer zullen er wel korte metten mede hebben gemaakt en het zal in den Kaukasus ook wel geheel of nagenoeg gedaan zijn met het voortbestaan van Europa's laatste wilde rund.

Wel zijn er nog enkele exemplaren aan de vergetelheid ontrukkt. Zoo heeft vorst von Plesz getracht in zijn boschrevier Mezersitz in Opper-Silezië een kleine kudde aan te fokken. Professor Pax Breslau moest echter op de jaarvergadering van „Naturdenkmalpflege” te Berlijn mededeelen, dat deze destijds uit één stier en drie koeien van Bjelowesha gevormde en sinds 1865 tot 30 stuks aangegroeide wisent-kudde vrijwel totaal vernield was door de troebelen in de grenslanden. Dit is dus 't lot van de voornaamste beschermde wisent-stand in Duitschland. Wel zijn er nog enkele exemplaren elders in privaatparken, alsook in de zoölogische tuinen te Berlijn en Frankfurt, zoomede in Hagenbecks Tierpark te Stellingen over, maar dat wil niet veel meer zeggen. In Engeland zagen we bij den hertog van Bedford in diens beroemde verzameling op Woburn Abbey nog een aantal prachtige raszuivere exemplaren.

Ook bij ons te lande zijn pogingen in het werk gesteld om tot een fokstam van het mooie en merkwaardige oergermaansche, wilde rund te geraken. De heer F. E. Blaauw heeft op zijn prachtig „Gooilust” bij 's-Graveland een raszuiver paar, en Dr. C. Kerbert heeft als Directeur van het Kon. Zoölogisch Genootschap „Natura Artis Magistra” ook niet stil gezeten en een eveneens ras zuiveren jongen stier voor „Artis” weten te bemachtigen, dank zij de offervaardigheid van een der Bestuurders van het Genootschap.

Zoo is dan de tragische historie van den Wisent nog niet geheel ten einde, al zal — wat er ook gebeure — het slot op den duur toch niet meer te verhoeden zijn, en ook de Europeesche bison eenmaal zijn plaats innemen tusschen de zeldzame en kostbare museum-exemplaren van „uitgestorven recente diersoorten.”

A. F. J. PORTIELJE.

Foto C. Steenbergh.

JONGE WISENTSTIER IN „ARTIS”.

HET LANDSHUIS TE DEVENTER.

In ons artikeltje over Deventer's Stadhuis noemden wij reeds met een enkel woord zijn buurman ter linkerzijde, het „Landshuis” met zijn fleurigen renaissance-gevel. Bij eenige afbeeldingen van dit huis worde hiervan nog een en ander medegedeeld.

In 1364 reeds werd de stad eigenares van dit huis, dat oudtijds de Brunenberg heette. Geruimen tijd was het een soort van Stadsherberg en vergadergebouw, waar de vroedschap met vreemdelingen zaken deed en aanzat aan den feestdich, waar ook openbare verpachtingen en verkooping werden gehouden.

In 1631 werd besloten dit huis in te richten tot vergaderplaats van de Gedeputeerde Staten, en het van een nieuwen gevel te voorzien, de nog thans aanwezige, die in 1632 was voltooid. De bouwmeester van dezen gevel is niet bekend, maar dat het een man van smaak en bekwaamheid was, is duidelijk. Misschien zal men opmerken, dat de vensters hinderlijk groot zijn. Inderdaad. Maar zij dateeren van 1770. En vóór deze verandering maakte de gevel een ongetwijfeld veel aangamer indruk.

In den top staat een krijgsman, die met zijn linkerhand steunt op een schild met het wapen der stad, en met zijn rechterhand een speer vasthoudt. Verder trekken vooral de sierlijk gehouden omlijstingen der drie ingangspoorten de aandacht. Boven de middelste prijken twee wapenschilden, het een met den Deventerschen adelaar, het ander met de stads-kleuren, zilver en rood.

Het Landschapshuis, later meestal Landshuis genoemd, diende, behalve voor vergaderingen van de Gedeputeerde Staten, ook tot vergaderplaats van de Ridderschap, en van Commissies uit Ridderschap en Steden, benevens voor Provinciale Griffie. Tegen 't eind der 17de eeuw verkeerde het in bouwvalligen staat. Er is toen over gedacht het huis te verkoopen en van de opbrengst de kosten van den nieuwen stadhuisgevel te dekken; dit plan is echter niet doorgegaan.

Van 1839—1870 heeft het Landshuis als Gymnasium dienst gedaan; daarna zijn de bureaux van Politie er in gevestigd.

Moge men weldra kleinere kruiskozijnen in de plaats van de te groote ontsierende vensters brengen. De fraaie gevel zal dan weder in volle schoonheid schitteren.

A. L.

TUINARCHITECTUUR EN LANDSCHAPSSTIJL.

TOEN wij in een der vorige nummers ons leedwezen uitspraken over de beslissing van den Haagschen gemeenteraad, die voor een in de Residentie aan te leggen park aan het plan in landschapsstijl de voorkeur heeft gegeven, begrepen wij wel, dat wij daarmee de

vrienden, die deze stijl nog steeds heeft, zouden ontstemmen. Uit enkele door ons ontvangen brieven blijkt, dat dit inderdaad het geval is geweest. Het spijt ons, maar — wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen.

De schrijvers bleken echter onvoldoende te hebben beseft, dat ons bezwaar hoofdzakelijk den *stijl* van het aangenomen plan betrof, en dat wij geenszins het niet-aangenomen plan als vlekkeloos en ideaal hebben geprezen. Het ware ons inziens de gelukkigste oplossing geweest, wanneer men het thans niet aangenomen plan hadde uitgevoerd, mits belangrijk gewijzigd. Na deze opmerking meenen wij van de twee Haagsche plannen te kunnen afstappen. Hoofdzak is voor ons de vraag, welke stijl bij den tuinaanleg dient gevolgd te worden.

De landschapsstijl-vrienden, die ons hun meening kenbaar maakten, blijken van oordeel te zijn, dat in deze kwestie slechts tuinarchitecten, en eenigermate ook tuinbouwers, recht van spreken hebben; aan dr. Berlage's meening hechten zij dan ook geen waarde, aan die van den schrijver in „Buiten” (naar zij vermoeden óók geen tuinarchitect) evenmin, en van den tuinarchitect Tersteeg maken zij zich, wel wat heel gemakkelijk, af met de opmerking, dat deze „nu eenmaal verknocht is aan den rechtlijnigen stijl”. Na even terloops te hebben opgemerkt, dat de uitdrukking „rechtlijnige stijl” onjuist is, moeten wij er onze verwondering over uitspreken, dat men aan den belangstellenden leek het recht tot oordeelen in deze zaak ontzegt, terwijl *hij* het toch bijna steeds zal zijn, die over de wijze van aanleg der parken en tuinen de eindbeslissing heeft, zooals thans weer te 's-Gravenhage het geval was.

Maar bovendien, hoe kan men, toch ongetwijfeld op de hoogte van de geschiedenis der tuinarchitectuur, zoo iets beweren! Weten zij, die zoo schrijven, dan niet, dat de landschapsstijl zijn ontstaan dankt aan de geestesstromingen in de 18de eeuw, aan den drang naar vrijheid op elk gebied, die des te gemakkelijker ook op het gebied der tuinkunst zijn invloed kon doen gelden, omdat de kunsttuin al te kunstmatig was geworden? De reactie volgde. En als steeds verviel men in een ander uiterste: de quasinatuurlijkheid ontstond. „Naar de natuur terug!” riepen..

de tuinarchitecten? Misschien óók wel. Maar toch voornamelijk de „leeken”, die richting gaven aan denken en voelen in dat tijdvak. Rousseau is een der vaders van den landschapsstijl, William Kent een andere. Geen van beiden waren tuinarchitecten. En thans zouden 't geen leeken mogen zijn, die roepen: „Terug naar den kunsttuin”? Het mòeten wel leeken zijn, die dit doen, als de tuinaanleggers de oude paden blijven betreden, zonder acht te slaan op de geestesstromingen van dezen tijd, die in scherpe tegenstelling zijn met het quasinatuurlijke van den landschapsstijl.

Want dit bedenke men toch wèl: de landschapsstijl is onwaar, ook al is hij verlost van de in den beginne met hem

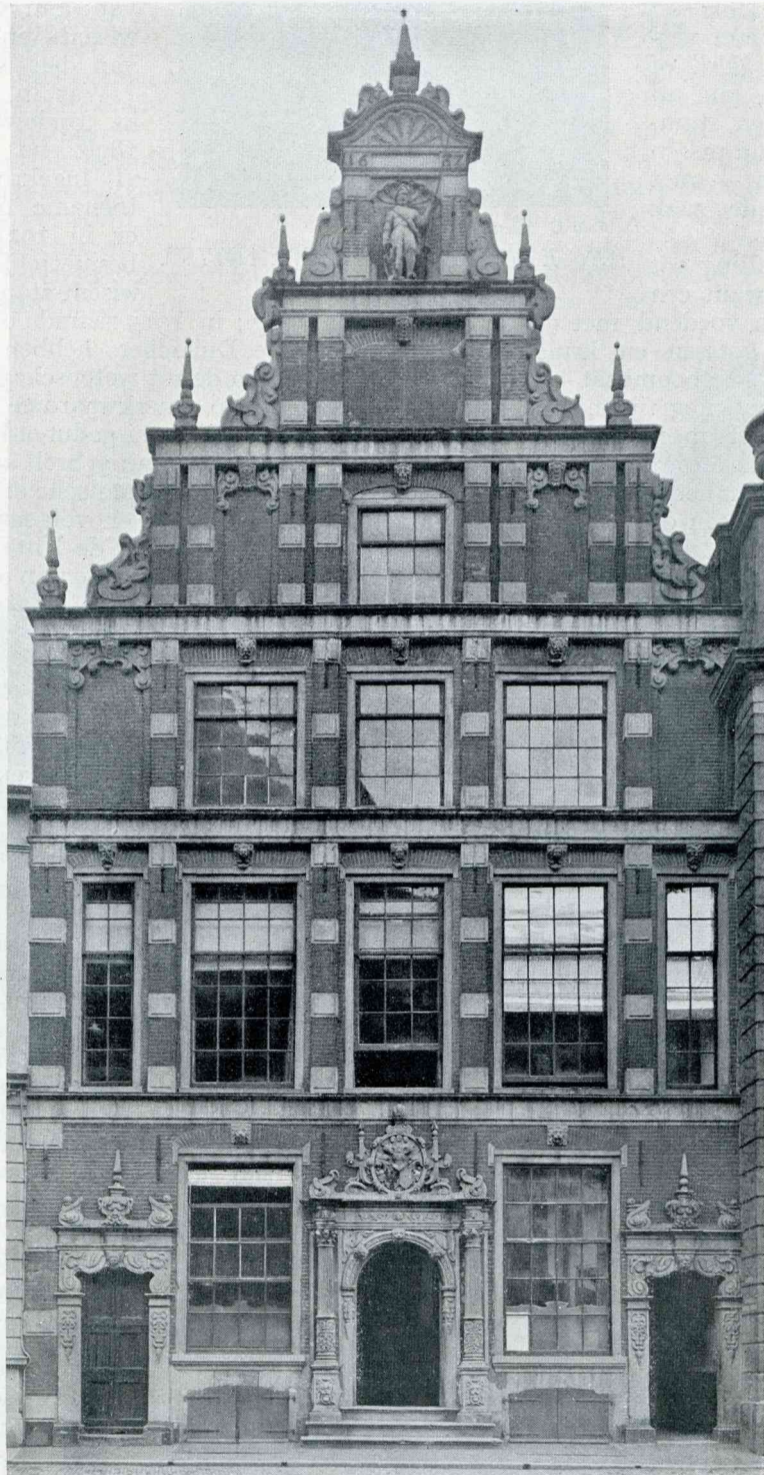

Foto C. Steenbergh.

HET LANDSHUIS TE DEVENTER.

samengaande romantiek met haar grotten, tempels, ruïnes en hermitages. Het getuigt waarlijk wel van een averechtschen kijk op de dingen, den architectonischen stijl „gezocht” te noemen, terwijl hij — we hebben hier te doen met een *kunst-schepping van menschen* — zoo voor de hand ligt. Waarom moet er bij den tuin, bij het park, naar gestreefd worden, te voorkomen dat men terstond ziet met een schepping van menschen te doen te hebben? Waarom toch wil men bij den aanleg van een tuin, een park, de natuur nabootsen? Natuur nabootsen is een *contradictio in terminis*: natuur en nabootsen zijn twee tegenstrijdige begrippen. De z.g.n. landschapstuin geeft geen natuur, maar onnatuur te zien, blijft een menschen-schepping, maar komt er niet rond voor uit, en mist daarom karakter; de tuin in architectonischen stijl doet niet de minste moeite om op natuur te gelijken, en is daarom wáár. Deze tuin is een kunstig, gegroepede verzameling van bloemen en planten, die elk op zich zelve, natuurscheppingen zijn, maar door de hand van den mensch alle te zamen een kunstproduct vormen.

Moeten we nu terug tot het andere uiterste, tot den tuin die overladen is met allerlei smakelooze versierselen, en waarin de natuur, zooals die zich openbaart in boom en bloem, op alle mogelijke wijzen geweld wordt aangedaan? Zéker niet. En het maakt dan ook geheel geen indruk op ons, als de aanhangers van den landschapstijl waarschuwend naar Duitschland wijzen, waar men zich bij den aanleg van kunsttuinen aan allerlei excessen te buiten gaat. Wij behoeven waarlijk den in zijn grondigheid tegenwoordig naar het abnormale neigenden Duitser niet te volgen. Hoofdzak is, dat men ophoudt de natuur, op toch altijd gebrekige wijze, na te bootsen, dat men weer eerlijke kunsttuinen scheidt, en weer de architectuur over de tuinkunst laat heerschen, inplaats van de schilderkunst, en nog wel de schilderkunst van een periode die voorbij is.

„Een geometrisch plan kan mooi zijn, mits geniaal ontworpen”, schrijft ons een der ontstemden. Wij zouden zeggen, dat het in dat geval zéér mooi is, maar dat er, als bij alle dingen, ook nog wel iets bevredigends voor den dag komt, als de schepper ervan talent heeft, zonder bepaald een genie te zijn. Dat bewijzen vele onzer oud-Hollandsche tuinen, die tevens leeren, hoe men hier toen iets eigens wist te geven aan een aan het buitenland ontleenden stijl, juist als in de bouwkunst; die — dit terloops — nóg iets leeren, of ten minste verscheidene van hen: dat de bouwkundige niet zoo onbevoegd is op het gebied der tuinarchitectuur, als onze landschappers het doen voorkomen: meer dan één zeer fraaie tuin werd in de 17de en 18de eeuw door een bouwkundige aangelegd. Ontkend worde intusschen niet, dat het toch moeilijk aanbeveling kan verdienen, den aanleg van een tuin geheel over te laten aan iemand, die grondige kennis van het te gebruiken levende materiaal mist, tenzij men er niet tegen opziet de natuur geweld aan te doen.

Een der landschapstijl-vrienden geeft ons in overweging eens goed in onze groote landschapsparken rond te zien, van

meening, dat wij zoodoende tot den landschapstijl zullen bekeerd worden. Wij vreezen, dat de uitwerking tegenovergesteld zal zijn; dat was zij tenminste tot dusverre, en wij hebben reeds heel wat Nederlandsche landschapsparken gezien; zij hebben ons steeds onbevredigd gelaten, met hun sentimenteele „schilderachtige effecten”, hun slappe lijnen, hun vermicelli-achtige paden en vijvers. Bijna elken dag hindert ons de indertijd zoo geprezen schepping van Zocher, het Vondelpark; moeten wij werkelijk den kronkelaanleg van dit park bewonderen? Of moeten wij misschien, als „leek”, er het zwijgen toe doen? Aan de parken, die wij in den afgelopen zomer zagen, hebben wij twee mooie herinneringen behouden, n.l. aan de tuinen van Windesheim en aan

die van Hoenlo, beide in Overijssel; zij waren in geometrischen stijl aangelegd. En ach! wat kunnen wij in „Buiten” weinig van onze karakteristiek-missende parken afbeelden. Hoe anders was het twee eeuwen geleden in ons land.

De landschapstijl houdt het lang bij ons uit. Dat zal wel grootendeels verklaard moeten worden uit den invloed, die de Haagsche schilderschool heeft uitgeoefend, wier ietwat zoetelijke landschapsbeelden zoo langen tijd in den smaak zijn gevallen, en verder aan de bekwaamheid van onze tuinaanleggers in landschapstijl. Moge deze laatste opmerking doen besefsen, dat wij allermist eerbied voor hun kunnen missen, doch het slechts betreuren, dat zooveel talent in dienst gesteld wordt van het „ontlenen van motieven aan de natuur”, zooals het vgoeljkend heet.

„De landschapstuin heeft in al haar ontwikkelingsstadiën aan de hem gestelde eischen voldaan, hij was immers het product van zijn tijd; een nieuwe tijd heeft echter ook nieuwe eischen. Men heeft beproefd een compromis te sluiten tusschen den landschaps- en den formalen tuin, doch men kon tot geen bevredigende oplossing komen. Het komende geslacht schijnt met den landschapstuin afgedaan te hebben; de tijd zal leeren, in hoeverre het gelijk heeft.

Wij, die zoovele schoone voorbeelden van dezen stijl tegelijk ook met hun fouten hebben leeren kennen, wij die eenmaal tot zijn verdedigers à tout prix behoorden, ook wij blijken kinderen des tijds te zijn: aarzelend laten we de oude, liefgeworden ideeën los,

luisteren en werken naar nieuwe lessen en streven nieuwe idealen na. „Vale schilderkunst, salve architectura!”

Zoo schrijft de auteur van de „Geschiedenis der Tuinkunst”, C. L. J. Schaum, in zijn in 1916 verschenen werk. Laten de landschappers zijn voorbeeld volgen, en, zij 't dan aarzelend, de oude liefgeworden idealen loslaten.

Weest kinderen van uw tijd, Nederlandsche tuinarchitecten en opdrachtgevers, siert weer ons land met den karaktervollen kunsttuin, waaraan het eenmaal zoo rijk was. Speurt niet naar fouten in architectonische tuinen alleen om uw ouden stijl des te hooger te kunnen verheffen, maar tracht die fouten te verbeteren. En geeft ons land iets terug van den ouden roem, die het ook op het gebied der tuinarchitectuur eenmaal gehad heeft.

Foto C. Steenbergh.

HET LANDHUIS TE DEVENTER.
DE HOOFDINGANG.

De Jeruzalemsche Poort te Büdingen.

Wie zich tot bekoorlijke landschappen, tot oude gebouwen en oude steden aangetrokken gevoelt, wie belang stelt in het stilbedrijvige leven der kleine steden, richte zijn schreden naar Büdingen in Opper-Hessen. Wat in 't noordoosten van Duitschland — zij 't ook niet meer staatkundig tot dat land behorend — Dantzig is, in 't Zuiden Neurenberg en Rothenburg ob der Tauber zijn, dat is, zij 't in kleiner afmetingen, voor 't westelijk deel van Midden-Duitschland Büdingen, met zijn uitstekend-behouden oude huizen, zijn muren, poorten en torens. Men noemt het dan ook wel de parel van Opper-Hessen.

Van 't station voert een hobbelige straat door een nieuwe voorstad, die een karakteristiek 18de eeuwschen indruk maakt. Dan echter staat men verrast voor de benedenpoort, de zoogenaamde Jeruzalemsche poort, waarvoor een steenen brug over de stadsgracht ligt. De poortdoorgang wordt aan de bovenzijde gesierd door den rijkbewerkten gothischen rand; eigenaardig is de mutsbedekking der torens. Het poortgebouw werd, met den stadsmuur, omstreeks 1500 gesticht. Zijn naam stamt af van den tijd der kruistochten; iets oostersch is er niet aan te zien.

H.

De Buitenplaats Bosch en Hoven.

STEEDS kleiner wordt het aantal oude buitenplaatsen, die in vroeger tijd als een krans van „rijke tuinen” — gelijk Beets zong — de Spaarnestad omsloten hielden. Thans is ook *Bosch en Hoven* onder den hamer ge-

komen — 't was te voorzien. Want de behoefte aan bouwgrond in de nabijheid van Haarlem deed zich steeds meer gevoelen, vooral aan dezen zuidelijken kant van de stad, en na *Bosch en Vaart*, waarvan alleen het oude heerenhuis nog over is, kwam het iets verderop gelegen *Bosch en Hoven* als van zelf in aanmerking.

De laatste eigenaar was dr. Wilkens; wie de eerste was, hierover zwijgt de kroniek. Maar de

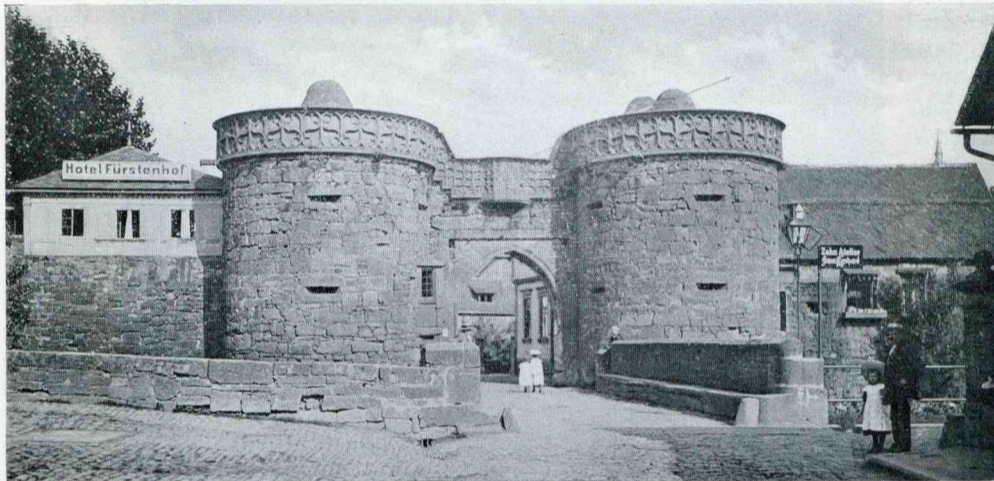
stichting van deze buitenplaats gaat toch wel 2½ à 3 eeuwen in de geschiedenis terug. Uit de oude prentkunst blijkt dat ze in vroeger tijd het eigendom was van Jacob Alewijn Ghysen, en in 1764 van Jan van Vollenhoven. Van diens weduwe werd het in 1793 gekocht door W. Willink voor de som van f72000. Het goed was toen door aankoop van belendende perceelen, o.a. van twee kleeblekerijen en de buitenplaats *Lommerrijk*, aanzienlijk vergroot, en besloeg 17 morgen gronds. Het deftige heerenhuis, dat in later tijd verrees, bevatte tal van grootere en kleinere vertrekken. In de benedenverdieping vond men een fraaien salon, groote zitkamer, eetkamer met dessertkamertje, rookkamer, enz. Ruime rappen, waarbij in later tijd een personenlift gevoegd werd, voerden naar de bovenverdieping waar zich — singulier verschijnsel voor dien tijd! — ook een badkamer bevond. Voorts dienstbodenkamers op den spacieuzen zolder, en onder het gebouw een sousterrain met keuken, kelder, kluis, enz.

De bezitting werd vluchtig vermeld in Loosjes' *Hollands Arcadia*, waar men een der wandelaarsters, Agatha, tot hare vriendin Susanna hoort zeggen: „Daar begin ik den Hout in het oog te krijgen, waarop de hofstede *Bosch en Hoven* zulk een aangenaam uitzigt heeft.” Susanna geeft dan het bescheid: „Het buitenverblijf *Uittenbosch* ligt waarlijk ook bekoorlijk aan de buitenzijde van den Hout. Enz.” Een latere wandelaar, J. Craandijk, schreef er van in zijne bekende *Wandelingen*: „Wij komen voorbij *Bosch en Hoven*, welks gemoderniseerd en wel wat pronkerig huis niet in volkomen overeenstemming is met den ouderwetschen, deftigen aanleg der plaats.” Toen de kolonel-kommandant der schutterij Bernard Jan Mulder de eigenaar was, werd in dit pronkerig

huis wel eens wat pronkerig geleefd; in zoover dat deze er voor zijne onderhebbende officieren en manschappen meer-malen open tafel hield onder de fraaie bruine beuken, die thans nog het park versieren, en dat er aan die schuttersmaaltijden braaf geschransd en gepooierd werd. Muller was groot jachtliefhebber, en Willem II kwam als kroonprins (derhalve vóór het jaar 1840) hier meermalen aan het jachtvermaak deelnemen. Zijn portret hangt nog in de kamer, waar hij alsdan placht te logeeren; en elders dat van Muller zelf in jachtcostuum, door Cunaeus geschilderd.

Deze eigenaar liet ook de klok, afkomstig van de vroegere buitenplaats *Bronstee* (thans modelboerderij) in het topstuk van den voorgevel plaatsen. Ouder nog was de steenen zonnewijzer in den vorm van een aardglobe, op den voorgrond van het park geplaatst. Want het duidde op de onvolledige geografische kennis van een vroegeren tijd, dat de vervaardiger met het vijfde werelddeel op die globe niet goed weg wist. Hij stelde Australië voor als verbonden met Nieuw Guinea, en liet de grenzen ten deele in 't onbestemde vervloeiën. De vier beeldengroepen bij het huis stelden waarschijnlijk episoden voor uit het leven van den richter Simson; ze werden bij den verkoop in 1793 op f 1000 berekend. Opmerkelijk was ook de steenen koepel, volgens den bouwstijl tot het midden der 18de eeuw behorende. 't Was een „speelhuys” gelijk zoovele oude buitenplaatsen dat bezaten, aldus genoemd dewijl er steeds het verkeerbord klaar stond, en ook de „bijbel van 52 bladen.” Menige triktak werd daar gespeeld, menig kaartje gelegd. Het gebouwtje bezit nog een mooi plafond, en onder het meubilair een antieke speeltafel, terwijl het te denken

geeft dat zich daaronder een groote wijnkelder bevindt. Doch het tegenwoordig geslacht herinnert zich kwalijk dat die jalouzien geopend waren, of gasten zich daar ophielden; de bouwmeester, welke dien koepel terstond aan den Heerenweg plaatste, kon ook niet weten dat er een tijd zou komen waarin voorbijvliegende automobielen en motorrijwielen wolken stofs zouden doen opdwarrelen, en claxon en knal-

DE JERUZALEMSCHE POORT TE BÜDINGEN.

pot hunne schrijnende geluiden voortbrengen.

Vroeger behoorde bij het buitengoed ook een z.g. overplaats, aan den overkant van den Heerenweg, waar het koetshuis stond en die zich tot aan de Leidsche vaart uitstreckte. Achter en ter zijde van het heerenhuis zag men al wat tot een „lustplaats” behoorde: broeikassen, boomgaard, oranjerie, koetshuis, stallen, tuinmanswoning, een 150 M. lange druivenschutting, en in den vijver een eilandje met een kleine kunstmatige grot en een ijskelder.

Reeds vroeger werd deze buitenplaats, welke 9½ hectare beslaat, verkleind met een strook gronds welke aan de gemeente Heemstede werd verkocht. Deze had dien grond noodig voor den 28 M. breeden Leeuwenhoofd-boulevard, die geprojecteerd werd van het nieuwe *Leeuwenhoofd* naar den Heerenweg. Tot het goed behoorde ook een weiland, dat met zijn boschrijken achtergrond en stoffage van „gladde mellekkoeien” aan alle wandelaars van den Heerenweg zoo goed bekend was, en nog eenigszins dien indruk van landelijkheid teweeg bracht, welke meer en meer uit Haarlems omstreken verdwijnt. En dit weiland zal voorshands buiten den greep der bouwspeculaties blijven, en zooal geen grazende runderen dan toch spelende kinderen te zien geven. Het is bestemd tot kinderspeelplaats. In zijn *Hollandsche Spectator* laat Justus van Effen den bezitter eener hofstede zich aldus uitlaten over de zucht om het oude te moderniseeren, en de gevolgen daarvan:

„Koom ik eens tot de gril van mijn huis aanzienlijker te willen maken, zo diende alles met die verbeetering wel evenmatig te zijn, en zoo moeten mijne schoone vrugtbomen en moestuinen plaats maken voor parterres, breede laanen en starreboschen, en aldus zal mijne mildadige voedster een

dier houkind worden. Mijne meubelen zullen ook pragtiger moeten worden, en inplaats dat ik dezen zonder zorg en dwang gebruik, zal ik een slaaf van de nieuwen zijn. Voeg daarbij dat ik zelfs met een prachtig gebouw en sierlijk lusthof, al verloor ik er niets bij, dit stuk goed niet zou willen verruilen. Ik kom op het Land de kunst ontvlieden en de natuur een langdurig bezoek geven, en vind haar niet in marmeren vazen, vergulde beelden, koninklijke grotten, veelverwige parterres."

Maar evenmin, mag hier de na-zaat zeggen, in kazerne-achtige rijen optrekjes, etagewoningen of villakwartieren. Evenwel, zoo is de geest des tijds, die slechts naar het praktische en het nuttige vraagt. Het laat zich aanzien, na den recen-ten verkoop van *Bosch en Hoven* en splitsing in kavelingen, dat de physionomie van dit zoo aantrekkelijk punt uit Haarlem's omtrek danig zal veranderen, en niet in z'n voordeel. De bouwspeculant heeft de hand gelegd op een aanzienlijk gedeelte der oude buitenplaats; diverse nieuwe eigenaars kunnen ieder hun doel nastreven. Maar de gemeente Heemstede, die reeds het schoone park *Groenendaal* voor vervreemding behoevde, zal uit dezen *débacle* nog wel iets weten te redden. Zooveel voor 't minst, dat men hier geen verwording zal aanschouwen gelijk in een andere voorstad van Haarlem, in Schoten n.l.; eertijds een complex van buitenplaatsen, hofsteden, boerderijen en landerijen, thans misvormd tot een uitgestrekt arbeiderskwartier en een uitgestrekt kerkhof. S. K.

LEVEN EN STRIJD IN DE WILDE NATUUR

23) door F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz-Schönberg).

ER waren vele stemmen die scherpe vermaningen lieten hooren en het scheen dat zwarte roetvlekken in zuidelijke richting door de lucht zweefden. Maar toen hij dichterbij kwam, werden zij grooter en veranderden in vogels, in groote vogels, even groot als hij; zwarte vogels, even zwart als hij — behalve dat zij, wanneer de zon hen onder het draaien bescheen, een purperen, in plaats van een groenen glans vertoonden — en hun stemmen vertoonden een familiegekluis met zijn metaalachtig gekras. Maar daar hield de gelijkenis ook op.

Zij waren niet zoo ineengedrongen als hij; hun snavels waren niet zoo in het oogvallend moorddadig, en in plaats van de zwarte, ruige veeren die den basis van zijn snavel sierden, hadden de meeste van de vogels daar een witte, kale plek. Het waren roeken en daar zij roeken waren, maakten zij een getier van belang. Blijkbaar waren zij opgewonden; zeker was er een meer dan gewone huichelachtige gemeene streek gaande.

Toen zagen zij den kraai. Een roek op een boom zag hem het eerst — er is altijd minstens één roek op een boom, als een zwerm in de nabijheid is — en gilte dit feit naar zijn gemeene, schreeuwerige kameraden, en onmiddellijk werd die tierende menigte stil. In minder dan een halve seconde zwegen zij — vijftig gemeene, kijvende stemmen zoo stil als het graf.

Maar zij draaiden en draaiden

en draaiden, onmerkbaar hooger gaande en elke seconde kleiner wordend, als langzaam verdwijnende zwarte wolkvlekken, tot men ten slotte niet zou hebben geweten dat zij er waren als men langs ging tenzij men toevallig omhoog keek en heel erg stipt staarde. Maar zij waren er, zij waren er heel erg, alle vijftig, en zij lieten zeer zorgvuldig op met hun vijftig paar telescopische oogen, terwijl de oude kraai langzaam in majestueuse eenzaamheid opsteeg — als een politieagent die te laat bij een vechtpartij komt — en op een boom ging zitten.

Eerst kon hij volstrekt niets zien om al dit rumoer te verklaren. Hij keek naar de bruine en gouden brom — die juist de lucht vervulde met een amandelgeur — naar het grove, verwarde gras, vol zaad en wuivend in gepluimde wolken; naar het groene schuim op den dichtbij zijnden vijver, doorsneden door paadjes waar de waterratten en waterhoenders hun „laantjes" hadden gemaakt en die nu schitterde van waterlelies — ge zoudt gedacht hebben dat daar niets was — en ge zoudt ongelijk hebben gehad. Hierin juist is de wildernis zoo bedriegelijk, en hierdoor kunnen zoovele menschen ze niet begrijpen of stellen er geen belang in. Maar de oude kraai wist wel beter, want herinner u maar, hij was geboren en groot gebracht bij dit „blindemanspelletje" waarbij de Dood „hem" was. En daarom deed hij dadelijk het enig noodige. Hij bleef heel, heel stil zitten. Dat is de tooversleutel om de geheimen der wildernis te

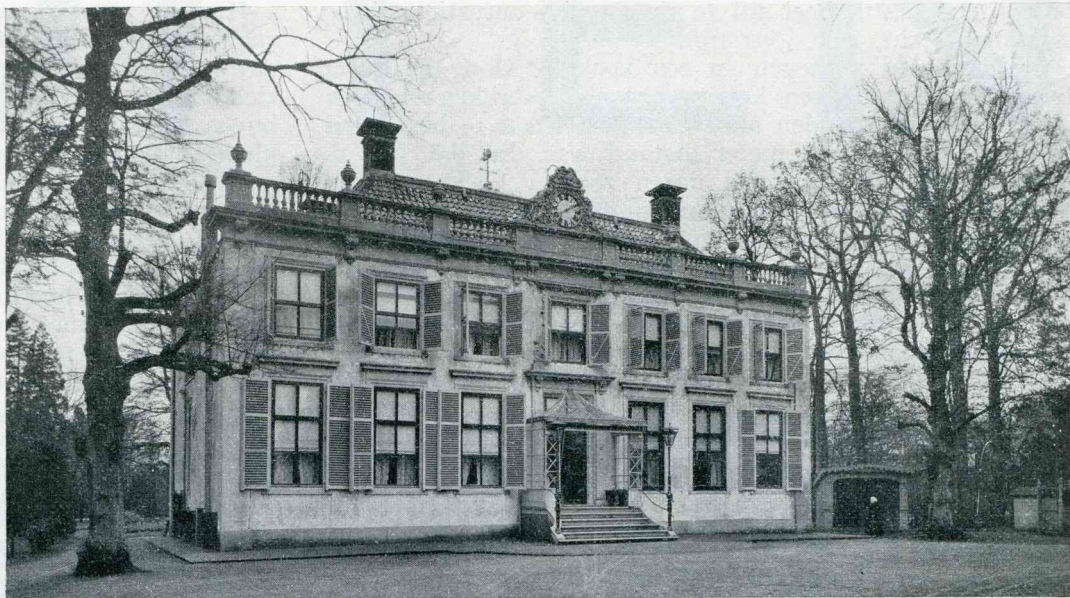

Foto C. Steenbergh.

HET HUIS „BOSCH EN HOVEN" ONDER HEEMSTEDE

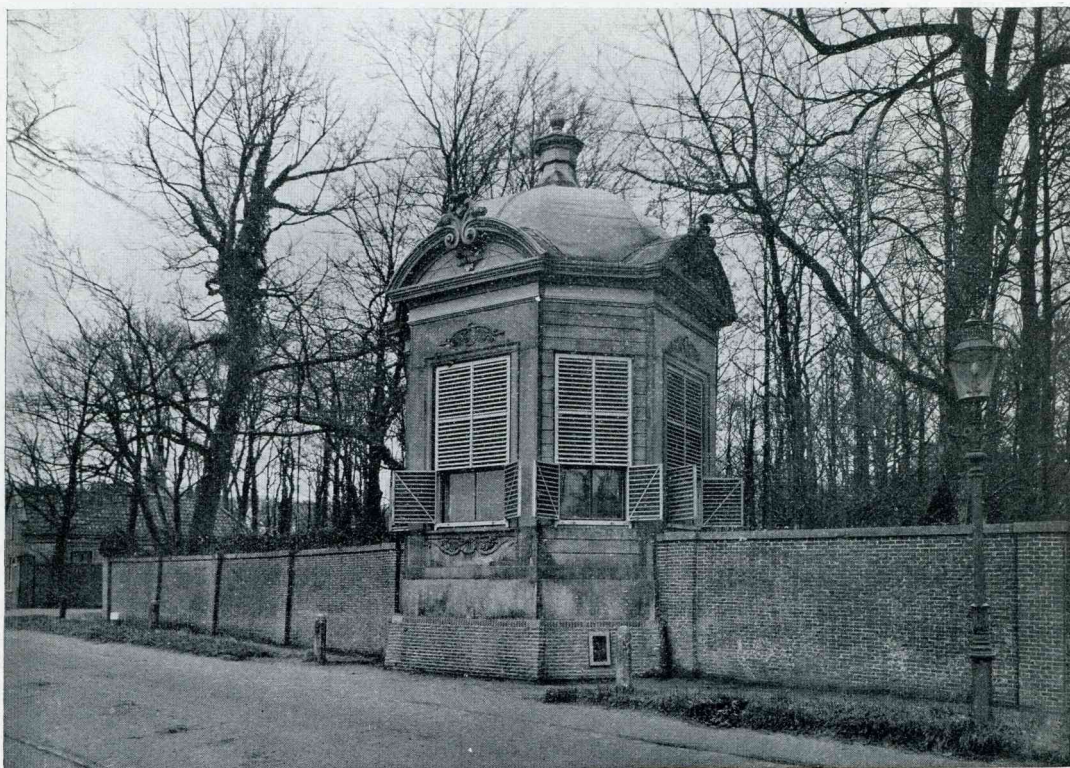

Foto C. Steenbergh.

DE KOEPEL VAN „BOSCH EN HOVEN" AAN DEN HEERENWEG.

ontsluiten — stil, heel stil te zitten, niet onrustig stil, let wel, maar echt, echt „verstijfd”.

Vijf minuten verliepen en een koekoek vloog naar den boom, schreeuwde een keer met holle, gebroken stem en ging verder zonder den onbewegelijken kraai te bespeuren, ofschoon die op drie meter afstand was. En dat was de laatste keer dat die vogel dezen zomer „koekoek” riep, want hij trok reeds langzaam zuidwaarts, de eerste der zomervogels, die rustig het land verliet. En vreemd genoeg, een van zijn eigen jongen, bijna volwassen, vulde op datzelfde oogenblik het nest van een ongelukkige veldpieper geen veertig meter verder op den grond, maar dat jong zou nog in langen tijd niet geschikt zijn om zijn vader te volgen.

Toen volgde een konijn, dat naar buiten kwam en een lang oor in de zon krabde, en plotseling op de vlucht sloeg alsof alle duivels ter wereld het op de hielen zaten — zonder eenige blijkbare reden.

Na het konijn schoot iets als een bliksemstraal door den nevel heen, hield plotseling stil en veranderde in een licht-groene waterjuffer, met kleurige vleugels en roode oogen; deze keerde zijn beweging, maar niet zijn lichaams-houding om en gleed ongeveer twee voet achteruit; viel sneller dan een vonk neer op een schitterend groen-en-gele vlieg, glinsterend op een klisplant; steeg weer omhoog toen de vlieg de ontvangst van een doodelijken beet erkende door een klinkend „zpp”, dat luid trilde in die heete, amberkleurige stilte en schoot weer weg met een andere en grootere schitterend groen-en-kleurige bliksemflits achter zich — die een ijsvogel was — ofschoon de hemel alleen weet waar *die* zoo plotseling vandaan kwam.

Maar dit alles, ofschoon het vrij lang duurde — ongeveer tien minuten — en heel mooi was om te zien, bracht den ouden kraai niet dicht bij een verklaring van de zaak, waarin de schurkachtige roeken hun schreeuwbekken hadden gestoken. Bovendien waren die vijftenzestig roeken — nu als stippen voor de oogen zwevend — er nog. Conclusie — dan moest de oorzaak van hun aanwezigheid er ook nog zijn.

Toen zag de aaskraai bliksemsnel alles, zoo helder als de dag, en ziende, was hij verbaasd door zijn voorafgaande blindheid. In een klein kreupelboschje, bijna vlak onder den boom, zat een torenvalk — de roode havik der wildernis. Hij zou hem, of liever haar, niet gezien hebben, als de vogel niet even met een vleugel had getrild en op dat oogenblik om zoo te zeggen, de zaak had verraden. Wat is er aan, dat een torenvalk in een boschje zit? Zoo! Herinnert ge u ooit een torenvalk — niet een sperwer — in een boschje gezien te hebben niet hooger dan een mensch? Ik niet. Hoe dan ook, de kraai scheen het ongewoon te vinden, maar de roeken kennend, kende hij ook de reden. Het waren de roeken, die haar daarheen gejaagd hadden. Misschien hadden ze haar wel willen vermoorden. Ik weet het niet.

Wat zij al of niet gedaan zouden hebben, kon den ouden, slimmen kraai niet schelen, wat zij *hadden* gedaan interesseerde hem oogenblikkelijk. Als zij b.v. den kleinen valk bij toeval gewond hadden? Als dit het geval was, als het lot gunstig was, zou er een grootere kans zijn dat hij het arme ding op zijn eigenaardige manier uit zijn lijden hielp. Hij zou zien en — hij zag, *heel* duidelijk. Hij vloog naar omlaag en gleed langs de struiken op een weinig in het oog vallende, onschuldige, vriendschappelijke manier, en — och, ik geloof dat het het plotselinge geschreeuw van het tot nu toe nauwelijks hoorbare koor van den omhoog zwevendenden troep was dat hem waarschuwde.

Hij had juist tijd genoeg om zich onder het vliegen op zijn rug te gooien — en dat is niet gemakkelijk — en te bemerken dat op de een of andere wijze de torenvalk erin geslaagd was zich uit het boschje op te werken tot een zwevende positie boven zijn kop, toen met een gesuis van vleugels, de moedige, kleine valk naar beneden schoot.

Hij stak zijn gevaarlijken snavel recht omhoog, en zette zich schrap voor den schok. Dit was zijn onveranderlijk plan als hij te doen had met valken, die in de meeste gevallen als een peillood van boven neerschieten.

De torenvalk had zeker den snavel gezien of zij bedoelde het dezen keer niet ernstig. Hoe dan ook, zij weigerde op de uitnoodiging in te gaan en met een glijvlucht wegschietend, verdween zij over de fluweelen brem. Ook de roeken vlogen weg naar hun kolonie, nadat zij den bemoeizieke, gehaten

zwarte alle verwenschingen hadden toegeschreeuwd, die hun taal bevatte — en dat zijn er heel veel — en lieten den kraai alleen, die neerstreek op een dichtbijzijnd boschje van lage pijnboomen, om daar in slaap gewiegd te worden door het onafgebroken, eentonige gebrom van een geitenmelker — die er in de spookachtige schemering uitzag als een reusachtige mot — en het geblè van een angstige snip, die beide, zooals hij zorgvuldig in zijn geheugen prentte, waarschijnlijk hun nest in de buurt hadden.

Korten tijd voor het den volgenden morgen licht werd, hadt ge kunnen hooren, als ge op dien eenzamen weg waart geweest, hoe het krassende „cra-cra-cra!” van den ouden aaskraai hol door de pikdonkere en sombere laantjes van dat pijnboschje klonk. Het werd van ongeveer een kwart mijl afstand beantwoord, en eenige minuten later kwam het zachte „woe! woe! woe!” van zware vleugels in het duister boven.

„Cra-cra-cra!” kraste de oude kraai weer en stoorde een langoor-uil met haar gezin van volwassen, bespottelijke uiltjes, die op een rijtje op een horizontalen tak zaten, sprekend over de groote menigte veldmuizen, welke het warme weer had gebracht.

Het geroep werd nu van omhoog beantwoord, terwijl in de duisternis een angstwekkende, zwarte gestalte neergleed op den tak naast den ouden kraai. Het was zijn wijfje — zijn levensgezellin, zooals men zegt — even zwart als hij, even wreed als hij, bijna even slim als hij en bijna even oud — wat heel, heel oud was. Maar — en dit sprak in haar voordeel — zij had hetzelfde gevoel voor humor als haar oud mannetje, Schoppenheer zelf — zooals de jachtopzieners hem hadden gedoopt —; dezelfde liefde voor kwaaddoen, om het grappige ervan, en hierom, al waren zij ook moordenaars en erger, en omdat zij geen lafaards waren, hield ik van hen. Zoodra het eerste kille grijze schijnsel van den dage-

raad de boomen en de brem donkerder deed lijken dan de omringende duisternis — er waren geen zangvogels om thans den dageraad aan te kondigen — en, hoewel heel vaag, den witten nevel deed zien die zich mijlenver als een stille zee uitstreckte, ging het donkere paar aan het werk.

Hij vloog omlaag naar een leuning, een oude, waggelende, verrotte leuning om een modderigen poel, waar het vee soms dronk. Van die leuning was den avond te voren het gebrom van den geitenmelker gekomen. Zijn wijfje ging op onderzoek naar de snip, die nog blaatte achter een dam van brem in het moeras. Neer kwamen de magere klauwen van den kraai op de leuning en — weg schoot de kraai in een raaklijn, veertig voet of meer omhoog, terwijl zijn vleugels letterlijk „spraken”, zooals rondgezwaaide sabels „spreken” op een stille plek.

(Wordt vervolgd).

MEISJE UIT BÜCKEBURG
IN BRUIDSKLEEDING.